

Ks. prof. zw. dr hab. Ryszard Sztychmiler

Olsztyn, 26.04.2016 r.

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski

w Olsztynie

Wydział Prawa i Administracji

R e c e n z j a

rozprawy doktorskiej mgr Anny Olszewskiej pt.:

Problematyka małżeństwa i rodziny w świetle instrukcji *Erga migrantes caritas Christi*

Zgodnie z decyzją Rady Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW, która 15.12.2015 r. powołała mnie na recenzenta w przewodzie doktorskim Pani mgr Anny Olszewskiej oraz w odpowiedzi na prośbę Księdza Dziekana prof. dr. hab. Henryka Stawniaka z dnia 5.01.2016 r., którą otrzymałem 18.02.2016 r., niniejszym przedkładam swoją pozytywną recenzję.

Rozprawa zatytułowana „Problematyka małżeństwa i rodziny w świetle instrukcji *Erga migrantes caritas Christi* zostanie oceniona w trzech punktach: prezentacja rozprawy, ocena merytoryczna i formalna rozprawy oraz konkluzja.

1. Prezentacja rozprawy

Recenzowana rozprawa mgr Anny Olszewskiej napisana została pod kierunkiem ks. prof. UKSW dr hab. Wojciecha Necela na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Doktorantka w swojej rozprawie podjęła ważny problem wystarczalności ochrony małżeństwa i rodziny w kanonicznych przepisach prawnych. We wstępie do pracy słusznie zauważyła, że „rodziny lub małżonkowie przebywający na emigracji podlegają pewnym określonym zagrożeniom, które pogłębiane są przez brak świadomości, czym jest sakrament małżeństwa” (s. 22). Wiadomo, że realizacja zadań małżonków (zob. kan. 1055, 1056, 226, 1136) i misji Kościoła pozostaje w bezpośrednim związku z funkcjonowaniem i prawidłowym rozwojem rodziny, także w rodzinach migrantów. Słusznie zatem Doktorantka podjęła tak ważny problem, którego rozwiązanie powinno prowadzić do wyraźniejszego określenia zadań samych małżonków, duszpasterstwa małżeństw i rodzin, a szczególnie ożywienia duszpasterstwa małżeństw sakramentalnych.

Zasadnicza treść rozprawy składa się z wprowadzenia (s. 9-23), czterech rozdziałów (s. 24-230) i zakończenia (s. 231-237). Ponadto zawiera wykaz skrótów (s. 6-8) oraz klarownie przedstawioną bibliografię, najpierw różne kategorie źródeł (kodeksowe, soborowe, papieskie, Stolicy Apostolskiej oraz międzynarodowe; także opracowania są trafnie dobrane i w zasadzie prawidłowo opisane (s. 238-263).

Rozdział pierwszy, zatytułowany „Kościół wobec migrujących” jest wprowadzeniem w problematykę troski Kościoła o migrantów (s. 24-95). Doktorantka analizuje w nim takie zagadnienia jak: prawo do migracji i jej rodzaje, duszpasterstwo specjalne dla przybyszów, aby zakończyć je analizą odpowiedzialności Kościoła za duszpasterstwo wobec migrantów, zwłaszcza w świetle instrukcji *Erga migrantes*.

W kolejnych rozdziałach Autorka porusza kwestie szczegółowe duszpasterstwa migrantów. W rozdziale drugim wskazuje na asymilację migranta na obczyźnie, w relacji do pasterskiej troski o małżeństwo i rodzinę (s. 36), a następnie zajmuje się zagrożeniami dla wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej migranta (s. 48), by dalej wskazać na realizację obowiązków wychowawczych w rodzinie będącej na emigracji (s. 58). Wydaje się, że Autorka zbyt optymistycznie widzi wpływ emigracji na rodziny (s. 48), zwłaszcza na trwałość małżeństw i los dzieci, polemizując ze znaczeniem zjawiska „eurosierot”.

Trzeci rozdział rozprawy traktuje o zagrożeniach dla wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej migranta (s. 133-181). Wśród najczęściej wymienianych zagrożeń wymienia: trudności wychowawcze z dziećmi, rozkład pożycia małżeńskiego, rozwód, obciążenia nadmiernymi obowiązkami pozostającej rodziny, stres i niepokój współmałżonków, choroby zarówno migranta jak i członków rodziny i brak możliwości wzajemnego przeżywania radości i trudności. Konsekwencją rozłąki jest często osamotnienie i brak poczucia bezpieczeństwa. Na emigracji pojawia się wiele zagrożeń, takich jak: brak życiowej stabilności i niepewność „jutra”. W takich sytuacjach działanie Kościoła na rzecz migrantów nie ogranicza się jedynie do głoszenia nauki o godności życia każdego człowieka, lecz konieczne jest wypracowywanie coraz lepszych modeli duszpasterstwa. Autorka w oparciu o konkretne dokumenty z nauczania Kościoła przypomina wskazania odpowiednie do sytuacji migrantów.

W ostatnim rozdziale pracy, zatytułowanym *Realizacja obowiązków wychowawczych w emigracyjnej rodzinie* (s. 182-230), Doktorantka wydobyla z nauczania Kościoła, a zwłaszcza z instrukcji *Erga migrantes* te elementy, które winny kierować wychowaniem dzieci na emigracji. Jest to szczególnie: wychowanie do wiary, do tożsamości kulturowej i do dojrzałości osobowej. W tym zadaniu rodzicielskim wspierają migrantów wspólnoty parafialne poprzez prowadzoną katechezę tak dla dzieci migrantów jak i dla rodziców.

Chodzi o katechezę dostosowaną do mentalności i kultury adresatów, dostosowaną językowo do ich zdolności intelektualnych i duchowych.

2. Ocena metodologiczna i merytoryczna rozprawy

a) Walory pracy

Doktorantka prawidłowo określiła temat, problematykę i metodykę pracy. We wprowadzeniu Autorka zawarła tak istotne informacje jak: cel, struktura pracy, określenie najważniejszych źródeł oraz literatury, a także metody zastosowane w pracy. Także struktura rozprawy jest uzasadniona. Autorka każdy etap pracy osadza w optyce tytułu rozprawy, czyli ma ciągle na uwadze analizowaną instrukcję *Erga migrantes caritas Christi*. Pozytywnym walorem pracy jest systematycznie powtarzana struktura poszczególnych rozdziałów rozpoczynająca się wprowadzeniem w treści które zostaną zaprezentowane oraz zamieszczanie na zakończenie każdego rozdziału wniosków zawierające zwięzłe wyniki badań naukowych. Ten element bardzo podnosi czytelność i jakość opracowania.

Całości dysertacji dopełnia metodologicznie poprawnie zredagowane zakończenie, w którym Autorka nie tylko przedstawiła wyniki badań, ale także nakreśliła perspektywy dalszych możliwych poszukiwań w tej materii (s. 231-237).

Na uwagę zasługuje również bogata bibliografia, podzielona na źródła i literaturę; wśród źródeł wyróżniła kodeksy, dokumenty Vaticanum II, nauczanie poszczególnych papieży, inne dokumenty Stolicy Apostolskiej i pozostałe dokumenty. Łącznie wykorzystała 62 pozycje. Ponadto wykorzystała bogatą literaturę przedmiotu i pomocniczą, łącznie ok. 200 pozycji.

Godnym podkreślenia jest właściwy dobór i poprawne wykorzystanie w rozprawie różnych metod, tj. historycznej, analityczno-syntetycznej oraz dogmatyczno-prawnej. Dobór metody odpowiada treściom prezentowanym w poszczególnych rozdziałach.

Rozprawa zawiera wiele własnych cennych refleksji Doktorantki. Potrafi ona wydobywać z materiału źródłowego wypowiedzi ważne dla ukazania kształtowania się unormowań związanych ze stosunkiem Kościoła do zjawiska migracji. Wskazuje na podejmowane działania duszpasterskie wobec migrantów, a zauważa także drzemące zagrożenia dla małżeństw i rodzin migrantów. Jednocześnie wskazuje środki zaradcze służące dobremu rozwojowi małżeństwa i rodziny.

Autorka słusznie zauważa, że ruchy migracyjne stają się strukturalnym elementem życia Kościoła. W oparciu o instrukcję *Erga migrantes* wskazuje na konieczność troski Kościoła o stałe aktualizowanie duszpasterstwa migrantów, by z doświadczenia migracyjnego uczynić okazję do ożywienia ducha chrześcijańskiego zarówno w samych migrantach, zwłaszcza w ich małżeństwach i rodzinach, jak też w społecznościach do których oni przybywają (s. 24-95).

W rozdziale drugim dysertacji (s. 96-132). Autorka dobrze analizuje wszystkie elementy troski pasterskiej o małżeństwa i rodziny, które zostały określone w dokumencie Papieskiej Rady ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych. Zauważa problem duszpasterstwa rodzin migrantów w zestawieniu z ich integracją kulturowo-religijną. Kościół jest sakramentem jedności, który ponad wszelkimi podziałami głosi współczesnemu człowiekowi konieczność poszukiwania prawdy i sprawiedliwości, w tym także potrzebę otwierania się na przyjęcie migrantów. Ważnym atrybutem Kościoła winien być szacunek do autentycznych wartości migrantów. Gwarantem takich postaw winien stać każdy duchowny (kan. 1063 KPK).

Słusznie Autorka z nauczania Kościoła wyprowadza apel do zamierzających opuścić dom rodzinny, czy to w celach polepszenia bytu rodzinie, czy zdobycia miejsca pracy, by dobrze rozważyły ewentualne zyski i straty wynikające z podjętej decyzji o emigracji. Słate rodzice winni mieć na uwadze „bardzo poważny obowiązek i prawo” katolickiego wychowania dzieci (kan. 226 §2 KPK). Doktorantka słusznie wskazała na negatywne skutki migracji kobiet, rudności wynikające z przygotowywania się do zawarcia małżeństwa w warunkach emigracji, zagrożenia dla wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej wynikające zwłaszcza z migracji jednego członka rodziny. Antidotum na te i inne niebezpieczeństwa powinno być dobrze prosperujące duszpasterstwo, zauważające wszelkie trudności i problemy przeżywane przez migranta i jego rodzinę.

Rozprawa mgr Anny Olszewskiej jest poprawna również od strony formalnej. Jej język jest komunikatywny, a sam wydruk przygotowany starannie.

b) Aspekty słabe lub dyskusyjne rozprawy

Wykaz skrótów, choć obszerny, bo zajmuje trzy strony, nie jest wyczerpujący w stosunku do zastosowanych w opracowaniu skrótów, brakuje bowiem tych skrótów które, choć są powszechnie znane, to powinny być w tej części pracy także wymienione.

Przy ewentualnym druku pracy należy poprawić tzw. literówki, np. na s. 17, 24, 42, 94, 103, 114, 116, 121-122. W niektórych miejscach warto byłoby poprawić styl pisowni (np. s. 99, 107, 115, 122).

Mankamentem dotyczącym bibliografii jest niezachowanie przy niektórych pozycjach układu alfabetycznego (np. s. 246), pominięcia zastosowania kursywy w przytaczanych tytułach. W niektórych pozycjach niepotrzebnie podano numery stron, a przy innych zabrakło podania stron artykułów. Na s. 256 są podwójne zapisy niektórych pozycji.

3. Konkluzja

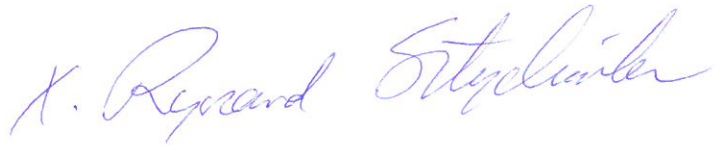
Przedstawiona rozprawa doktorska Pani mgr Anny Olszewskiej ma duże znaczenie poznawcze i praktyczne. Dokładnie prezentuje i analizuje ona normy prawa kanonicznego, omawiając je w kontekście literatury polskiej i światowej. Autorka dobrze wykorzystała źródła do wskazanego w tytule tematu. Praca oparta jest na bogatych źródłach.

Autorka wykazuje się dobrą znajomością badanej problematyki, a także dużą wnikliwością badawczą. Wykazała się dobrą znajomością i stosowaniem metody naukowej, szerokim wykorzystaniem literatury krajowej i zagranicznej. Język rozprawy jest poprawny, jasny i na ogół staranny. Autorka nie tylko referuje poglądy kanonistów, lecz także odważnie zajmuje własne stanowisko i najczęściej logicznie je uzasadnia. Trafnie dobrała metody badawcze i poprawnie się nimi posługiwała. W ocenie i interpretacji wyników badań wykazała się naukową bezstronnością.

Praca doktorska mgr Anny Olszewskiej stanowi zatem oryginalne rozwiązanie przedstawionego we wstępie pracy problemu naukowego. Wszystkie wymienione wyżej walory naukowe Doktorantki oraz omawianej pracy świadczą o tym, iż posiada ona szeroką wiedzę teoretyczną w zakresie prawa kanonicznego, potrafi samodzielnie prowadzić badania naukowe, podejmować i dojrzałe rozwiązywać wybrane kwestie prawa kanonicznego.

Rozprawa mgr Anny Olszewskiej spełnia wszystkie ustawowe wymagania stawiane pracom doktorskim w Polsce. Autorka posiada zatem kwalifikacje do uzyskania stopnia naukowego doktora prawa kanonicznego. Dlatego też, zgodnie z wymaganiami *Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* z dnia 1 października 2011 r. stawiam wobec Rady Wydziału Prawa Kanonicznego

UKSW wniosek o przyjęcie rozprawy doktorskiej mgr Anny Olszewskiej i dopuszczenie jej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Ks. prof. zw. dr hab. Ryszard Sztymiler